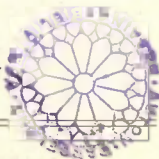

BUTLLETÍ DELS MUSEUS D'ART DE BARCELONA

PUBLICACIÓ DE LA JUNTA DE MUSEUS

EXEMPLARS D'ESCLUTURA MEDIEVAL INGRESSATS AL MUSEU D'ART DE CATALUNYA

I

L'any 1933 ingressaren al Museu d'Art de Catalunya tots els objectes que formaven el «Museo Provincial de Antigüedades» que estava instal·lat a l'antiga església de Santa Àgata de la Plaça del Rei, i que depenia de l'Estat espanyol. La major part del seu fons havia estat trobat en la nostra ciutat mateix i aportat per la Junta Provincial de Monuments, l'Acadèmia de Bones Lletres, l'Associació Arqueològica Barcelonesa, etc. En successius articles ens proposem d'estudiar els més notables d'aquests objectes.

ART MOSSÀRAB

Impostes. — Al «Museo Provincial» hi havia dues impostes que ara es poden veure al d'Art de Catalunya; estaven assenyalades en aquell amb els números 1706 i 1707, i segons l'apèndix del seu catàleg foren trobades en fer els fonaments del primer intent de façana de la Catedral, el 1887. La decoració d'aquests fragments consisteix en una doble trena sense res en els intersticis de la platabanda i unes palmetes tallades a bisell, sortint de dues en dues en el mateix tronc, en el xamfrà (figs. 1 i 2).

El treball i les proporcions d'aquests fragments són iguals als d'altres fragments que encara resten encastats a l'església de Sant Pere de les Puelles i se

suposen procedents de l'església carolíngia de Sant Sadurní del Cogoll. En una d'elles, a l'angle, hi ha una cara rústegament feta i semblant a la que Michel, en la seva «Història de l'Art» assenyala com el primer monument de l'escultura romànica a França. Aquest darrer fragment (figura 3), està encastat a la tribuna de l'orgue de Sant Filibert de Tournus (Saona et Loire), a sobre d'un capitell, també encastat a la paret, i decorat amb fulles tallades a bisell, com les mossàrabs, i els arqueòlegs francesos el daten en els primers anys del segle XI. Cares semblants a la de la imposta de Sant Pere i a la de Sant Filibert de Tournus, les veiem també en les grapes de la base de la columna esquerra de la porta de Sant Pau del Camp, que es pot datar entre 975 i 983. Les impostes de Sant Pere, com les del Museu, són aixamfranades. En el xamfrà de l'una hi ha una sèrie de rombes, amb una creueta inscrita en un d'ells i amb els espais ocupats per mitges palmetes de factura mossàrab. Aquest xamfrà continua cap a l'altre costat del pilar, on es veuen cercles a la manera dels voris alarbs que circumscriuen palmetes treballades com les de motllo alarb d'argenter existent a Tortosa. La part plana d'aquesta imposta presenta un gruixut trenat amb boles en els intersticis, semblant al que es veu en un fragment del Museu de Tarragona, que sembla ésser-ho d'un altar, i en un capitell de Sant Millà de Suso, església mossàrab anterior a Almanzor, segons Gómez Moreno (1) (fig. 4). En l'altra imposta de Sant Pere hi ha un trenat doble amb boles en número variable, en els intersticis, i una serpentina de mitges palmetes d'estil mossàrab i, per tant,

1. Iglesias mozárabes, p. 302.

Fig. 1

Fig. 2

Impostes trobades en fer els fonaments de la Catedral
(*Museu d'Art de Catalunya, Barcelona*)

Fig. 3

molt semblant a les orles de les llandes de Sant Genís les Fonts i de Sant Andreu de Sureda. A més, en un altre dels quatre pilars que sostenen la volta de l'espai que condueix a la capella del Sagrament d'aquella església, hi ha un altre fragment en un tot igual al segon dels que acabem de descriure com formant part de l'obra de l'església de Sant Pere. Queda sols, per tant, un pilar sense fragment d'imposta. Aquests pilars sostenen una volta ogival del segle xv.

En l'obra de Puig i Cadafalch (2) es va publicar una fotografia d'un fragment d'imposta donant-lo com a procedent de l'església de Sant Pere de les Puelles, que sols està decorat amb dues trenes sense res en els intersticis i que no sabem on es troba actualment.

Lampadari.— En la notable i documentada novella «Fabiola» del cardenal Wisseman (3) es diu que, amb freqüència, un pilar de pedra d'uns tres peus

d'alçària i buidat en la seva part superior, s'aixecava, en els primers segles del cristianisme, al costat d'un monument funerari, probablement per a col·locar-hi la llàntia o servir per a tal ell mateix. Aquest ofici de lampadari creiem que havia tingut una pica del Museu ingressada amb els objectes que formaren el de Santa Àgata i que procedeix d'una petita església de prop de Cardona (fig. 5). Aquest atuell té una base quadrada sobre la que s'alcen quatre peus cilíndrics que aguanten un cos rectangular de vint centímetres d'alçària, per trenta de secció i que va decorat, al davant, amb una creu grega un xic *patada*, inscrita en cercle i, completant la decoració, a la dreta, per una bàrbara palmeta i un motiu reticular quasi bé igual al de la pedra d'altar del Museu Lapidari de Vic, que també reputem per mossàrab. Un dels costats està tot ell cobert de reticulat i en l'altre hi ha sis arcs concèntrics i en els carcanyols, unes fulles, buides les d'un costat, i de relleu les de l'altre. En la part posterior

Fig. 4

2. Puig i Cadafalch, Falguera i Goday: «L'Arquitectura romànica a Catalunya»; t. II, fig. 500.

3. P. 164 de l'edició castellana.

hi ha tres bagues i quatre creuetes aspadades.

Sota de l'altar de Santa Cecília (Burgos), hi ha incrustat un atuell que també creiem que és un lampadari i que s'assembla molt al que acabem de descriure (figura 6). Cada costat està decorat amb

bisell, procediment que empraven els alarbs i amb què està decorat el lampadari del Museu.

En l'art mossàrab, igual que en l'art visigod, la forma més corrent de creu és la *patada*. Amb aquesta forma la veiem en el fragment de sarcòfag trobat en el car-

Fig. 5. — Un aspecte del lampadari procedent d'una església propera a Cardona (Museu d'Art de Catalunya, Barcelona)

dues estrelles de sis puntes inscrites en cercle i amb flors molt semblants a les d'un dels capitells de l'arc d'entrada de Sant Millà de Suso. Aquest lampadari té 42 centímetres, és quadrat i té per peu un tros de fust de columna romana (4).

Els mossàrabs treballaren el relleu a

rer de la Portella de Tarragona, en el lampadari del Museu de Barcelona, en el marc de la Selva de Mar i en el fragment d'altar del Museu Lapidari de Vic (fig. 7), monuments que tenim tots per rabatins (5). La representació de la creu *patada* la

4. Ha estat publicada una figura d'aquesta peça en el «Boletín de la Sociedad Española de Excursiones», 1923, p. 205.

5. En els documents antics s'anomena d'aquesta manera als mossàrabs de Mallorca, i com que no sabem quin nom s'els hi donava a Catalunya, creiem que es podria adoptar aqueix, que es troba en els escrits d'una terra de parla catalana.

veiem també en miniatures de Castella del segle x. En el manuscrit de l'Apocalipsi del Beat de Lièbana, que es guarda a l'Acadèmia de la Història de Madrid, hi ha una creu grega de braços cixamplats trapezialment. Ja hem dit que en el lampadari del Museu hi ha unes palmetes trifoliades. Aquest motiu

Museu, que ja havem descrit i que es va trobar en fer cates en els fonaments de la Catedral de la nostra ciutat, per a veure si podrien resistir el pes del cimbori, però en aquest darrer en posició més caiguda, si bé molt semblant de dibuix a la de les palmetes empinades que hi ha a Sant Miquel d'Escalada (León) (6).

Fig. 5 bis.— Altre aspecte del mateix lampadari

decoratiu el veiem també en els carcanyols inferiors del fragment de sarcòfag trobat a Tarragona i que també reputem com a mossàrab. En l'estil mossàrab s'empraren les palmetes (Sant Salvador de Valdediós i capitells de l'església de Sant Pere de les Puelles), les que, a vegades, es reduïren a la meitat, com es pot veure en una de les impostes de l'església de Sant Pere de les Puelles, que se suposen procedents de l'església carolíngia de Sant Sadurn del Cogoll i en el fragment d'imposta del

Aquesta mitja palmeta tan característica del mossàrab passa als primers monuments de decoració rellevada romànica, com són el fragment de porta encastat a la paret del claustre de Ripoll i les llinxes de Sant Genís les Fonts i Sant Andreu de Sureda, la qual cosa és un argument més a favor de l'origen català de l'escultura romànica.

En la pedra del Museu de Vic i en el

6. V. figura en: Gómez Moreno: «Iglesias mozárabes españolas», lám. LIII.

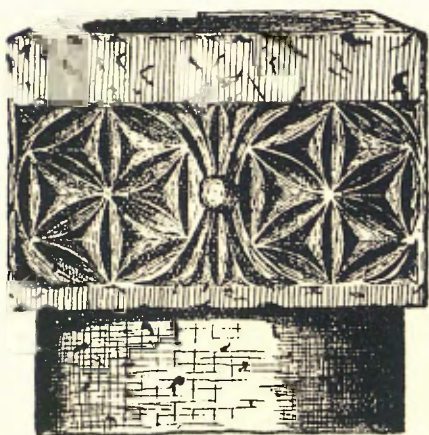

Fig. 6

lampadari del de Barcelona, hi veiem un motiu reticular bastant característic. A vegades (pedres incrustades sota l'altar de Santa Cecília de Burgos) (7), aquesta trema està formada per una sèrie d'enteixinats triangulars i està inscrita en un cercle, altres, com a la làpida de Sant Adrià de Boñar, que està datada a l'any 1030 (8) i en la caixeta reliquiari d'Astorga, en cada enteixinat quadrat s'inscriu una creu aspada i altres, com en aquesta mateixa arqueta (9), al lampadari del Museu d'Art de Catalunya i al fragment d'altar del Museu Lapidari de Vic, dintre cada enteixinat quadrat hi ha radis que, partint i acabant, dos al mig de cada costat i dos dels angles, s'encreuen al mig. Dibuixos semblants al del lampadari que ens ocupa els veiem també en un dels capitells de Sant Millà de la Cogolla que Gómez Moreno qualifica com d'un segle x avançat (10) i consisteixen en una sèrie de bagues.

En els fragments que acabem d'estudiar, com en tota la decoració rellevada pre-romànica, el relleu és molt poc profund, el qual atribueix un arqueòleg italià (11) a una manca general de metall, i especialment d'eines de ferro, que es notava en aquells segles a l'occident europeu.

7. V. figura en «Boletín de la Sociedad Española de Excursiones», 1925, p. 204.

8. V. figura en Gómez Moreno: lloc citat, fig. 72.

9. V. figura en Gómez Moreno: lloc citat, fig. 206.

10. V. figura en Gómez Moreno: fig. de la p. 206.

11. «Atti del X congress d'història dell'arte de Roma de 1912», p. 98.

El claustre de Sant Pere de les Puelles.
— Per una data documental del temps del comte Ramon Berenguer IV, sabem que el claustre de Sant Pere de les Puelles, de Barcelona (en quant al seu pis inferior), va ésser construït el 1147 (12). En ell la representació historiada tenia un lloc molt modest. Va intervenir en la construcció d'aquest claustre el bisbe de Barcelona Guillem de Torroja (13), el qual va assegurar en la nostra cadira episcopal des del 1144 al 1171, passant en aquest darrer any a la Seu Metropolitana de Tarragona, la qual va ocupar quatre anys, fins el 1175, en què va morir, essent enterrat en aquella Catedral. El 1342 va ésser construït el segon pis d'aquest claustre ja en estil gòtic (14). Entre 1820 i 1823 el convent de Sant Pere de les Puelles va servir de presó i el 1825 hi tornaren les monges (15). El 26 de juliol del 1835 els hi fou intimada l'ordre d'abandonar altra vegada el monestir. L'abadessa, que era Maria Ignàsia de Desvalls i de Ribas, pogué salvar tots els lligalls de l'arxiu. Les religioses passaren llavors a viure en el si de les seves famílies i així romangué la comunitat fins el 1857 en què, perduda tota esperança de recuperar l'antic cenobi, es construï una nova residència al costat de

12. Descriu minuciosament aquest claustre; Ubald Iranzo en un treball publicat en l'«Anuari de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya» de l'any 1903.

13. Pi i Arimón: «Barcelona antiga y moderna», t. I, p. 488.

14. Arxiu de la Corona d'Aragó: registre 301, dels anys 1319 a 1322, fol. 266.

15. Carreras Candi: «La ciutat de Barcelona», p. 851 i 913.

Fig. 7.— Fragment d'altar
(Museu Lapidari de Vic)

l'església. Aquesta renovació de la vida monàstica fou, però, per poc temps, puix el 7 de febrer del 1869 hagueren d'abandonar el nou edifici les monges, per ordre del governador que manà desallotjar-lo en tres dies, passant a residir la comunitat al convent de religioses Jerònimes i

tant, el 1873 el claustre havia estat destruït (16). L'ordre d'aterrament la va donar la «Comisión de Bienes Nacionales». Varen ésser inútils els clams que, amb aquest motiu, alçaren els amants de les antiguitats i quants, piadosament, volgueren recollir algun fragment, varen ha-

Fig. 8. — Fragments del claustre de Sant Pere de les Puelles
(Museu d'Art de Catalunya, Barcelona)

extraviant-se segurament aleshores la quasi totalitat dels fons de l'arxiu, en el qual hi havia un còdex que havia vist el cronista Diago i en el qual constava la data de construcció de l'església. La residència de les monges fou destinada a presidi fins a l'any 1875 en què hi tornà la comunitat, ocupant-la fins el 1879 en el qual any s'installà en un nou convent situat a Sarrià, en el carrer d'Anglí. En

ver de passar per la vergonya d'haver de comprar-lo al preu d'una vil llamborda (17).

Anem a copiar la descripció que fa del pis baix d'aquest claustre, Puiggari,

16. «Apunts històrics del reial monestir de Sant Pere de les Puelles», opuscle publicat amb motiu del cinquantenari de la seva inauguració, p. 6 i següents. Carreras Candi: lloc citat p. 933, 934 i 1015 i Pi Arimón; lloc citat.

17. J. P. (Josep Puiggari) en «La Ilustración Española y Americana», 1873, p. 751.

en la seva «Garlanda de joiells»: «Sobre una planta rectangular d'uns setze metres en quadre, cada ala tenia set arcs, el central flanquejat de dos grossos pilars, els quals, a part de donar solidesa a l'obra, oferien una varietat airosa i original no comú en els altres claustres de la mateixa època. Els arcs amidaven 1,80 metres des del seu basament. Estaven formats d'amples dovelles centrades sobre les seves impostes, recolzant-se aquestes en aparellades columnes de capitells cubiculars, toscament treballats, de fulles de palmera, fulla d'acant, enllaços, pinyes, fruites, cares i animals fantàstics, seguint la ingeniosa varietat de l'estil romànic, si bé mesquina i acusant la influència dels seus començaments. A part de dits capitells, no hi havia res més treballat, tot era sever, adust, primitiu.»

En el Museu de Santa Àgata hi havia,

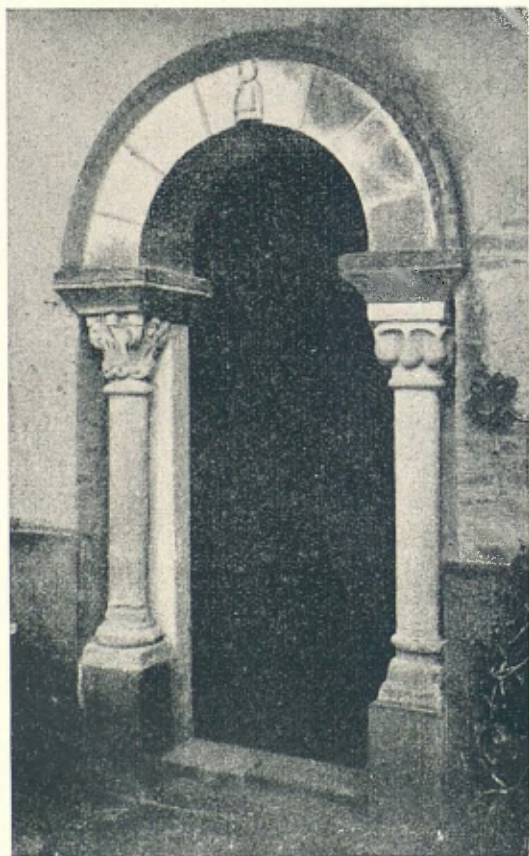

Fig. 9

procedents d'aquest pis del claustre de Sant Pere de les Puelles, un arc, quatre columnes, una imposta sencera, tres bases i onze capitells. Tots aquests fragments han passat al Museu d'Art de Catalunya i s'han molt ben instal·lat en el Palau Nacional de Montjuïc, en el pas entre dues sales (fig. 8). A més d'aquests fragments es conserven de la mateixa procedència: en el Museu Santacana, de Martorell, un arc i dues columnes amb els seus corresponents capitells (fig. 9); en el jardí de la casa Alegre, de Terrassa, quatre columnes també amb els seus corresponents capitells (fig. 10), i a la casa Albareda, dos capitells, i els capitells restants han estat trobats a Sant Pere de Vilamajor pel senyor Antoni Gallardo, estant emplaçat un d'ells en una finestra d'una casa d'aquell poble anomenada «Can Soler». No creiem que una tal dispersió faciliti l'estudi ni la conservació de les restes del claustre de Sant Pere de les Puelles, pel que, des d'aquí llancem la idea que siguin tots recollits, i el primer pis sigui bastit de nou en alguna part dels jardins de Montjuïc propera al Museu d'Art de Catalunya.

CAPITELLS ROMÀNICS

Anem a estudiar en conjunt tots els capitells romànics que han passat del Museu de Santa Àgata de l'Estat espanyol al nostre Museu.

Els enllaços, que són un motiu molt freqüent de decoració dels capitells, els veiem en un dels que hi havia hagut al Museu de Santa Àgata d'ignorada procedència i que en aquell Museu tenia el número 953 del catàleg (fig. 11). De factura molt semblant a la d'aquest capitell, són els que hi ha a la torre de la casa del carrer de Caçador, en la qual ara està instal·lada l'Acadèmia de Bones Lletres i un altre que procedent dels enderrocaments fets amb motiu de l'obertura de la Via Laietana hi ha en el nostre Museu.

Capitells derivats del corinti. — El capitell que tenia el número 969 en el Museu de Santa Àgata, procedeix del claustre de Sant Pere de les Puelles, presenta

Fig. 10

les fulles d'acant gairebé tan sols reduïdes al perfil exterior. A més, aquest capitell, presenta a la dreta i al peu de la fulla de l'esquerra, detalls bàrbars.

Altres dels capitells que procedeixen del claustr de Sant Pere de les Puèlles, té dues palmetes en el pis inferior, bàrbarament tractades i una en el superior, de cada cara i a més, una cara de persona a cada angle feta bàrbarament. El número 959 del catàleg del suprimit museu, la procedència del qual s'ignora, és gairebé igual a l'anterior. Aquesta disposició de les palmetes la veiem ja en els capitells de l'església castellana de Sant Joan de Baños i la presenta també un del Museu Santacana, de Martorell, assenyalat en el catàleg amb el número 714 i que havia estat encastat en una casa de la mateixa població.

Moltes vegades els elements decoratius de la zona superior dels capitells derivats del corinti arrenquen de la torçada de les fulles d'acant del pis inferior, el que ja es troba en l'art romà. Entre les peces que han ingressat en el Museu procedents del de Santa Àgata, hi ha un capitell corresponent a una columna adossada a un pilar angular (fig. 12); el seu relleu molt enèrgic i minuciós difereix es-

sencialment del dels altres capitells del claustr de Sant Pere. A més, aquest capitell, en la part superior presenta una roseta de relleu, també molt acusat, però el més particular en ell és la manera com deriva l'element decoratiu de la zona superior de la torçada dels acants de l'inferior i la forma, com de palmeta posada de perfil, que pren el tal element superior. En molts dels capitells del claustr de Sant Pere han desaparegut els calicles i les volutes i han adoptat formes que es poden anomenar prunes, pinyes, peres, pomes i cireres, per la semblança amb aquestes fruites, de l'element resultant. En un altre capitell dels procedents del Museu de Santa Àgata, hi ha una espècie de pèndol a cada costat i al centre de cada cara, units per la part superior mitjançant un arc. En un dels capitells que, procedents del claustr de Sant Pere, es guarden a Sant Pere de Vilamajor, les fulles d'acant han perdut les regates i en el seu lloc tenen rellevats petits rams. El capitell número 954, d'ignorada procedència, presenta a cada cara un element floral del que arrenquen tres magranes; en l'intermedi inferior hi ha en petit relleu un element semblant a aquest, però, l'estilització del

qual fa que s'assembli al senyal heràldic de la casa de Cardona (fig. 13); el número 972, que procedeix de l'esmentat claustre, està decorat amb pinyes, motiu molt freqüent en els capitells romànics. En el capitell que, procedent del mateix claustre, es guarda en el Museu Santacana de Martorell en el catàleg del qual té el número 35, en altre dels que havent format part d'ell han passat del Museu de Santa Àgata al nostre Museu i en altre,

Fig. 11. — Capitell romànic
(Museu d'Art de Catalunya, Barcelona)

també procedent del tal claustre, que hi ha en una finestra de la casa Soler de Sant Pere de Vilamajor, els elements substitutius dels calicles i de les volutes han pres una forma allargada semblant a les peres. Es veu que aquest tipus de capitell va ésser el més repetit en el desaparegut claustre. En altres capitells procedents del tal claustre que han ingressat en el nostre Museu i en algun dels que hi ha en la casa Alegre, de Terrassa, els dits elements han pres una forma rodona semblant a la d'una poma o bé a la d'una cirera. Així com quan els tals elements substitu-

Fig. 12. — Capitell de columna adossada a un
pilar angular
(Museu d'Art de Catalunya, Barcelona)

tius prenen la forma allargada, sempre el del mig està en nivell més baix que els laterals; en canvi quan prenen la forma rodona, a vegades, estan anivellats.

En altre dels capitells procedents del claustre de Sant Pere de les Puelles, que hi ha al jardí de la casa Alegre, de Terrassa, hi ha un gerro del qual surten dues branques que es resolen en volutes gairebé d'ordre jònic. Aquesta decoració ja es veu en un dels capitells del vell claus-

Fig. 13. — Capitell amb elements florals
(Museu d'Art de Catalunya, Barcelona)

tre de Manresa, que està datat en l'any 1020.

Dos dels capitells que han passat del Museu de Santa Àgata al nostre Museu, són de decoració fitòloga consistent en dues palmetes.

L'element humà fa la seva aparició en algun dels capitells que estigueren en el Museu de Santa Àgata, entre ells en un procedent de Sant Cugat que hi aportà

L'URNA DE SANT CÀNDID

Aquesta urna (fig. 14) procedeix del monestir de Sant Cugat del Vallès. És de fusta i té forma rectangular, amb la coberta a dues vessants. Estava destinada a guardar el cos de Sant Càndid que va ésser el senador o intendent de la legió tebana, però la santa relíquia va ésser extreta de l'urna el 18 de novembre del

Fig. 14. — Urna de Sant Càndid, procedent del Monestir de Sant Cugat del Vallès
(Museu d'Art de Catalunya. Reserva. Barcelona)

la Comissió Provincial de Monuments, en el qual hi ha una cara a cada front; en altre, procedent del claustre de Sant Pere, hi ha cares humanes i palmetes estilitzades.

Poca representació té l'element històric en els capitells que han ingressat suara en el nostre Museu i dels que estem parlant, potser es redueix a un capitell procedent del claustre de Sant Pere de les Puelles en el qual hi ha rellevada una escena que molt bé podria figurar el sacrifici d'Isaac.

1822, durant la primera època constitucional d'Espanya, a la sacristia de la Catedral de Barcelona, pel canonge d'aquesta Seu Marià Quintana, en presència d'un notari eclesiàstic i de testimonis.

Seguidament, per l'argenter Felip Armengol, va ésser desmuntada de l'urna la plata que la decorava i que segurament recobria només la part posterior de la coberta (18). El 1823 l'urna i les relíquies tornaren a Sant Cugat, però per a guar-

18. Barraquer: «Las casas de religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX», pág. 729.

dar les segones l'abat Casaus va fer obrar una caixa de fusta recoberta de vellut carmesí. Aleshores, va quedar l'urna que ens ocupa arreconada en el monestir fins que el 1868 va passar en poder de la «Comisión Provincial de Monumentos» la qual la va portar al museu de Santa Àgata, d'on ha passat al nostre museu. Les

sús assegut sobre un tamboret proveït de coixí, sostenint a cada mà un petit atuell difícil de classificar. Porta nimbe crucífer i està inscrit en una glòria ametllada, a la part interior de la qual hi ha representats els núvols del cel. La glòria va inscrita dintre un quadrat, i als carcanysols que queden entre ambdós, hi ha

Fig. 15. — Detall de l'orla de l'urna de Sant Càndid, procedent del Monestir de Sant Cugat del Vallès (Museu d'Art de Catalunya. Reserva. Barcelona)

dimensions d'aquesta urna són 1,22 m. de llargada, per 0,76 m. d'alçària, per 0,45 m. d'amplada. Està recoberta d'una capa de guix daurat, amb detalls decoratius i motius geomètrics rellevats seguint el procediment anomenat de «pastillatge». Les orles (fig. 15) són de factura romànica, però els plects de les vestimentes de les figures manifesten ja la influència gòtica. La coberta, en la seva part posterior, està desproveïda de tota ornamentació i en l'anterior (fig. 16) presenta Je-

les figures simbòliques dels quatre evangelistes, cada una amb el corresponent rotlle i amb el cap girat envers el Jesús del centre. Als costats d'aquesta composició hi ha àngels turiferaris les ales dels quals són de factura molt semblant a les dels del sepulcre del bisbe Arnau de Gurb, a la capella de Santa Llúcia de la Catedral de Barcelona, el qual va morir el 1284. A l'ampit hi ha Sant Jaume el menor rodejat de personatges que representen els habitants de Tebes (homes i

dones), escoltant la seva predicació. El sant porta la inscripció «Stus. Jacobus justus». El sant està representat dret davant de la càtedra episcopal, proveïda d'un coixí per als peus, i va amb casulla, mitra moderna, si bé molt baixa, i bàcul. Als extrems hi ha la ciutat, figurada amb les seves muralles, portes i cases. Les muralles estan proveïdes de merlets i en moltes de les cases hi ha finestres, moltes de les quals són geminades i tenen el fons

confirmació de mans del Papa Sant Marcellí, escena que es veu representada a l'altre cap (19). Les figures dels caps estan soplujades per un doble arc derivat del trilobat, a l'espai intermedi del qual hi ha un ull quadrilobulat, composició que és ja de gust gòtic. En la representació de la part dreta ha caigut el guix de la figura principal, que es veu que estava asseguda en un setial, del qual resten la part superior del respall i la de baix.

Fig. 16. — Coberta de l'urna de Sant Càndid, procedent del Monestir de Sant Cugat del Vallès (Museu d'Art de Catalunya. Reserva. Barcelona)

pintat de blau. El sant i els seus oients estan sota una sèrie d'arcs trilobats, sostinguts per columnes de fust llis i que són un dels detalls més precisos per a datar aquesta urna; sobre la importància de la qual tornarem més endavant.

A Tebes, on, com hem dit, va predicar Sant Jaume el menor, es va formar en el segle III una legió que fou batejada en un pelegrinatge que féu a Jerusalem, pel bisbe Zabbe o Zabba. Aquest bisbe està representant a la cara de l'esquerra (figura 17) de l'urna de Sant Càndid exhortant els soldats de la legió. Passada la legió a Roma, els seus components reberen la

La legió tebana va ésser enviada a la Gàl·lia a lluitar amb els Bagaudes. Allí, prop del riu Rosa, es va descobrir que els seus components eren cristians i l'emperador romà va manar que fossin delmats per dues vegades. A la part posterior de l'urna de Sant Cugat (fig. 18) hi ha representada l'escena de la degollació de Sant Càndid que era el senador o intendent de la legió, escena que és presenciada pels seus companys i entre ells per Sant Maurici que era el capità de la le-

19. Enric Bague, que fou alumne de la Càtedra de teoria de les Arts de la Universitat de Barcelona el 1925, en va fer en aquell curs un notable treball.

gió. Sengles llegendes ens permeten identificar les dues figures. Els soldats que quedaren després de les degollacions varen ésser ficats dintre d'una bassa d'aigua freda en la qual se'ls arribaren a desconjuntar els ossos i, en sortir-ne, encara a molts d'ells els botxins els varen trencar les cames o bé, com diu el Voragine (20),

Fig. 17. — Costat esquerre de l'urna de Sant Cándid, procedent del Monestir de Sant Cugat del Vallès
(Museu d'Art de Catalunya. Reserva. Barcelona)

«foren epecigats e calcigats amb los peus dels caballs». Alguns membres de la legió que es pogueren salvar anaren a predicar a diferents ciutats: a Torí, Bèrgam, etcètera.

Entre la sanefa i el relleu de la part posterior, hi ha la següent llegenda: «Anno Domini MCCXCII nonas maii invencio corporis Sti. Candidi militis Xpi et martiris».

Els detalls d'aquesta arca, barreja de motius romànics i gòtics, mitra de Sant Jaume, ales dels àngels de la coberta, permeten donar-li una data no gaire apartada de la de la invenció del cos sant que ens dóna la llegenda que acabem de transcriure. Però el que permet més datar-la en els darrers anys del segle tretzè és el detall dels arcs trilobats amb torretes als carcanyols de la cara anterior, i la seva semblança amb l'antipendi que hi havia al mateix monestir de Sant Cugat, d'on procedeix l'arca, el qual fou venut a un antiquari, sense que avui se sàpiga a on es troba (fig. 19).

Els arcs trilobats són d'origen moresc i els veiem ja al claustre de Sant Pau del Camp, de Barcelona. El detall de les torretes als carcanyols es veu per primera vegada a França, al timpà de la porta de Sant Esteve de Cahors, que és de les darreries del segle XII i s'introdueix a Catalunya en el segle XIII, com es pot veure a la porta lateral esquerra de la Catedral de Tarragona i a la del Palau de la Catedral de València. El detall perdura molt de temps, i en ple segle catorzè, encara el veiem en els sepulcres castellans de Palazuelos i Matallana. Ambdós detalls són característics de l'escola provençal d'escultura i es veuen en molts antipendis del segle XIII, com en el de Sant Cugat que havem citat, en el del Museu Balaguer, de Vilanova i La Geltrú, que creiem de procedència castellana, en el d'Ovarra, i en un del Museu de Vic. L'antipendi de Sant Cugat està tot ell daurat menys les cares de les figures que són encarnades; està decorat amb relleus de pasta guixosa, (tot igual que la nostra arca), té alguns vidriots encastats, cosa que és més pròpia dels antipendis de data anterior, i hi ha representades escenes de la vida de la Verge rodejant la figuració de la Mare de Déu que està posada entre els símbols dels quatre evangelistes. Presenta aquest antipendi llegendes en lletra del segle tretzè i se sap que va ésser fet el 1274 i que el va col·locar el bisbe de Barcelona Arnau de Gurb, essent abat del monestir Pere de Torrelles.

20. Voragine: Llegenda daurada, fol. 171 de l'edició gòtica catalana.

Fig. 18. — Part posterior de l'urna de Sant Càndid, procedent del Monestir de Sant Cugat del Vallès
(Museu d'Art de Catalunya. Reserva. Barcelona).

Fig. 19. — Antependi que existia al Monestir de Sant Cugat del Vallès

Fig. núm. 1

ELS BRONZES RITUALS XINESOS DE LA COL·LECCIÓ MATEU

CAMPANES I ESQUELLES

En llengua xinesa s'anomenen *tchong*, i la seva importància i antiguitat es remunta als temps patriarcal.

Historiadors reputats contenen que un ministre de l'emperador Houang-ti, va fer fondre dotze campanes, corresponents a dotze llunes, per a indicar les estacions, els mesos, els dies i les hores.

Les campanes no tenen batall, i es baten amb una maça de fusta per a fer-les sonar. La forma, a vegades, no és circular com les campanes europees, sinó aplanada i decorada amb dibuixos cisel·lats, o de relleu, símbols i inscripcions en vers i en prosa, amb dedicatòries als difunts i invocacions, que són bellíssims models literaris, que no reproduïm per l'extensió que solen assolir.

Per a l'aleació del bronze destinat a les campanes s'empren cinc parts de coure per una d'estany. Cal advertir que en els bronzes de les primeres dinasties l'estany no era pur, contenia proporcions de

zinc, de plom, i, en els de la dinastia Tcheou, d'argent. En els exemplars soterrats això influïa en el color de les pàtines. La terra xinesa, en certs indrets, està carregada de nitrè i clorurs d'amoniac, i aital composició descompon el bronze en capes superficials, com escates, de tons verd malaquita, blau turquesa i vetes rogenques.

Els falsificadors imiten les velles pàtines naturals amb colors químics fixats o barrejats en cera, mes els arqueòlegs experts submergeixen el bronze dins l'aigua bullenta i aleshores el frau, si existeix, queda patent.

Un arqueòleg pràctic no confondrà mai la vella pàtina natural dels segles amb una d'artificial feta per procediments químics, car si és deguda a la influència de la terra en les peces d'excavació, pren forma d'escates que, en fraccionar-se, presenten una natura homogènia.

Les campanes i esqueselles són de diverses dimensions. Entre les monumentals cal esmentar les cinc campanes que hi ha

Fig. núm. 2

a Pequín, de 4 metres i mig d'alçària, per 10 metres de circumferència amb 23 centímetres de gruix, decorades, a l'interior i a l'exterior, amb inscripcions budístiques, barrejades amb fórmules sànscrites. Varen ésser foses per ordre de l'emperador Yong-lo, el segle xv.

uns relleus en forma de botons, inscripcions o símbols estilitzats, en forma de núvols i dragons.

Tots els pobles orientals han decorat els bronzes artístics amb incrustacions d'altres metalls, entre ells l'or, l'argent i aliatges diversos. Els artistes xinesos en

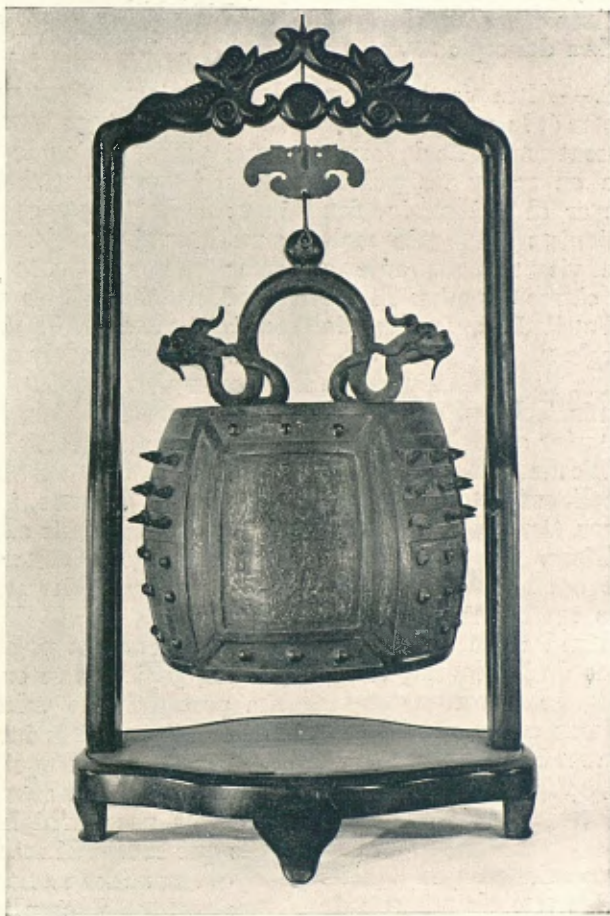

Fig. núm. 3

En els palaus i cases particulars les campanes estan penjades a l'entrada del menjador de gala, i per a cridar els familiars, convidats i hostes les fan tocar soles o bé acompanyades d'altres instruments de música.

En moltes campanes figuren, en llur decoració, un nombre de punxes d'alt relleu posades de tres en tres, que solen ésser en nombre de divuit, i alternen amb

això, com en totes les arts aplicades, han sobrepassat els altres pobles, reputats mestres, com els perses, els alarbs i els japonesos.

En el llibre *Ko Kou yao louen*, publicat l'any 1387, es fa remuntar la incrustació de l'or en els bronzes, a la primera de les antigues dinasties.

Els bronzes antics, diu Mr. Paleologue, estan incrustats d'or i argent, les quals

incrustacions harmonitzen meravellosament amb els tons foscos de les velles pàtines dels bronzes.

FIGURA NÚM. 1. — En la col·lecció Matteu figura una esquella amb batall, de bronze de to verd oliva, que porta, amb relleus d'or, gruiixuts caràcters que no han pogut ésser desxifrats, la data de la qual és aventurat fixar, encara que ha estat catalogada com obra del segle XII.

FIGURA NÚM. 2. — Altra campana de gran mèrit i caràcter és la que posem per il·lustració del present estudi. És de forma aplanada i porta en relleu els *pakua*. Abans de pertànyer al qui escriu, fou d'un vell col·leccionista portuguès molt entès, que havia viscut molts anys a Xina ocupant un càrrec consular. El seu antic posseïdor l'atribuïa a la dinastia Song del Nord, segle X.

Aquesta campana és semblant a una altra de la dinastia Tcheou, que porta una inscripció anterior al segle VII abans de Jesucrist, publicada a l'obra de M. Stephen W. Bushell, comentada pel conservador del Museu Cernuschi de París, M. Ardenne de Tizac.

Els vuit *pakua* o trigramas, agrupats en quatre formes semblants, mes totes distintes, representen les quatre estacions o les quatre forces de la Natura; el calor, el fred, la llum i la fosca.

Tals símbols, foren creats per l'emperador Fou-hi, regnant 3467 anys abans de Jesucrist, i també, a vegades, simbolitzen: el cel, la terra, el tro, les muntanyes, les aigües i el vent.

Els savis xinesos afirmen que aquests símbols compendien tots els misteris de la Natura.

FIGURA NÚM. 3. — Per últim, l'altra campana ritual de la col·lecció de Pedralbes té una forta nansa formada per dos dragons oposats, el cos és esfèric, i porta dos requadres amb inscripcions de lletres xineses, no traduïdes. Porta les punxes i protuberàncies de què abans s'ha parlat. Té verament caràcter arcaic i no és aventurat atribuir-la a l'època Tang, segle X.

J. FABRÉ OLIVER
Director del Museu Balaguer

BIOGRAFIES I RETRATS D'ARTISTES

El nostre company Melcior Balaguer, en el número 56 d'aquest BUTLLETÍ, contava extensament com s'efectua l'inventari d'objectes dels museus, aquest inventari per fitxes unitàries que un dia o altre calia començar — donada la insuficiència de l'inventari incomplet en quaderns que els museus posseïen —, que es va començar anys enrera, que ara està quasi acabant-se en la seva organització global i que permetrà esvaïr immediatament els dubtes que es presentin respecte a un determinat objecte exposat o emmagatzemat per la Junta de Museus i farà possible donar clares referències a qui senti interès sobre la naturalesa, la data, el lloc d'on procedeix o el lloc que ocupa un exemplar.

El senyor Balaguer feia en el seu escrit una lleu referència als fitxers complementaris, en un o altre caire, del descriptiu dels objectes, i entre aquests fitxers complementaris al·ludia al d'artistes, en el seu doble caràcter iconogràfic i biogràfic, del qual darrerament, secundant l'impuls i el treball de l'amic Josep Gíbert, ens n'havem pogut ocupar algunes estones, però que és encara una ben petita part del que volem que sigui. En l'aspecte iconogràfic inclús hi ha actualment un gran desequilibri, car mentre s'hi troben autors retratats en tota edat i en tota posa, n'hi ha altres d'importants que encara hi manquen. En les *biografies resumides* estem també endarrerats. I, malgrat tot, ja omplena aquest nou fitxer quasi tres llargs calaixets de biografies i de retrats petits i dos estoigs propis per a les fotografies de major tamany.

Tenint en compte que, ara com ara, en el Museu d'Art de Catalunya s'hi exposen quasi exclusivament obres d'artistes catalans, hem desitjat sobretot reunir en el nostre fitxer els retrats d'aquests artistes i els resums biogràfics respectius. No tenim la pretensió, en l'aspecte biogràfic, de fer un diccionari — ni tan sols amb referència als artistes catalans — a la manera del de Thieme i Becker; el nostre

BALLESTER I AYNALS DE IZCO, Joan. 24-12-1837, Vinaroç.
19 - 3-1868, Barcelona.

Escenògraf català, gran amic de Francesc Soler i Rovirosa, amb qui col·laborà en decorats de teatres secundaris i després en els del Principal. A París amplià la seva formació en l'estudi de Cambon. Les seves decoracions més celebrades foren les de "L'Africana" i "Dinorah". El seu únic deixeble ha estat Maurici Vilomara.

BIBLIOGRAFIA: M. J. Bertrán, "El Gran Teatre del Liceu", Barcelona, 1931.

Fig. 1.— Fitxa amb resum biogràfic d'un artista català mort

ARMENGOL I GALL, Emili. 7 maig 1911, Terrassa.

Pintor i joier català. Estudià a l'Escola Industrial d'Arts i Oficis, de Terrassa, on obtingué menció honorífica de dibuix. Ha exposat a les galeries Badrines i Syra, de Barcelona, i Sabater, de Terrassa. També ha prés part en exposicions col·lectives de l'"Organització Joan Merli", de Barcelona, i dels "Amics de les Arts" i els "Independents", de Terrassa. Soci del Saló de Montjuïc, ha prés part a les Exposicions de Primavera dels anys 1932, 1933 i 1934. Figuren obres seves en les col·leccions Salvans, Aurell, Duran, Benet i Pérez.

BIBLIOGRAFIA: Joan Teixidor, E.A., "Art" Vol. II, (1934-35), Barcelona.

Fig. 2.— Fitxa amb resum biogràfic d'un artista català vivent

objecte inicial pertocant a les biografies ha estat fer un resum en ben poques ratlles dels fets més essencials, dintre la professió, dels artistes dels quals s'exposen obres en l'expressat museu. De seguida veiérem que en aquest recull de notes biogràfiques hi calia la inclusió d'aquells artistes no catalans i estrangers autors d'escultures o de pintures ara em-

Grups (aquest, és clar, purament iconogràfic). Cada un dels retratats en els grups que tingui interès per al nostre objecte dóna origen a una referència en la fitxa individual corresponent. Sota el títol *Artistes* s'apleguen, fins ara, aquestes subdivisions: *Arquitectes*, *Artífexs*, *Ceramistes* (especialització atenent a la quantitat ja una mica notable de fitxes); *De-*

Fig. 3. — El pintor Isidre Nonell a l'època en què dibuixava cretins de Caldes de Boí

magatzemades al museu del Palau de Belles Arts (actualment no obert al públic), i també hi afegim, amb independència dels propòsits, algunes biografies que en el curs de les recerques ens vénen a les mans. En la tria de les dades per a una nota biogràfica no perdem mai de vista l'estructura de futurs catàlegs contenint una notícia essencial de cada artista que, com més aviat millor, tindran de donar-se al públic (figures 1 i 2).

El fitxer d'*Artistes* ve seguit de dos apèndixs, *Tractadistes* i *Colleccionistes* i

coradors, *Dibuixants*, *Escenògrafs*, *Escultors*, *Gravadors* i *Pintors*.

El fons inicial del nostre fitxer, en l'aspecte iconogràfic, ha estat un recull de fotografies de totes les efígies d'artistes, de tractadistes d'art i de colleccionistes que hi ha exposades o emmagatzemades en els museus que depenen de la Junta. Seguidament, se'ns ha possibilitat incorporar-hi els retrats adients al nostre objecte de l'*Arxiu Iconogràfic d'Espanya* a cura, ara, del bibliotecari senyor Esteve Cladel·las, i se'ns ha estat feta aportació de

Fig. 4. — Retrat del pintor Marià Fortuny, amb dedicatòria al seu mestre el pintor Claudi Lorenzale

Fig. 5. — L'escenògraf Francesc Soler i Rovirosa, vestit de brigadier del 1812, al ball del Teatre Líric el 1889

Fig. 6. — El pintor Ramon Casas, en disfressa infantil carnavalesca

retrats, especialment interessant i nodrida, pels senyors Director general de Museus i Secretari de la Junta. Joan Vidal i Ventosa, el fotògraf de la casa, que visqué les correnties de l'art a Barcelona en temps dels *Quatre Gats* i del *Guyaba*, ens ha donat retrats d'artistes catalans avui de gran anomenada i aleshores en l'enigma de la illusió juvenívola (figura 3). La sèrie de postals *Els*

Fig. 7. — El pintor Joaquim Sunyer, a Sitges el 1923, amb la seva pubilleta

nostres artistes que posà a la venda Francesc Serra, a la primera dècada d'aquest segle, no cal dir que fou incorporada de bell antuvi.

Per totes les possibles utilitzacions tenen major interès les proves directes que els fotogravats, però de cap retall de revista o de diari que es pugui enrolar al nostre recull no ens en desentenem. Més que els retrats fotogràfics ens interessin les reproduccions de retrats en dibuix, en pintura, en escultura i en caricatura. L'artista treballant, els seus esplais familiars i àdhuc la recordança del seu humor tot s'adiu a la fi del nostre fitxer.

Fig. 8. — El pintor Carles Casagemas, a Barcelona concurrent dels *Quatre Gats* i a París suïcida. Dibuix de Pau Ruiz Picasso, publicat a *Catalunya Artística*

Hi són conservats amb especial cura els retrats fotogràfics amb dedicatòria; tant més els estimem com major sigui la importància de l'artista del qual donen l'efígie (figura 4).

De l'artista ficat per entre el batibull del món interessa àdhuc el record de la seva disfressa carnavalesca (figura 5). En canvi, de l'artista qui es concentra en la pau del seu obrador, obsessionat en la seva obra i defugint tot exhibicionisme, — el cas Gaudí, per exemple — cal recollir-ne la instantània de la seva efígie, copçada, si molt convé, per un fervent devot seu.

Per tal de deixar ben completa la història iconogràfica de l'artista, cerquem la grafia de tota fase seva, des de la infància; aquests retrats sovintment desvetllen una recordança melangiosa (figura 6). Els aspectes de la vida de família, la incursió des del camp professional al camp, gairebé vedat, íntim, tant com es pugui té de reflectir-se en el fitxer (figura 7).

Hem dit que el nostre major interès està en els retrats-dibuix, retrats-pintura o retrats-escultura i d'entre aquests en

les notes ràpides, amicals, que amb veheència fixen un moment d'una vida remarcable (figures 8 i 9). En algun cas hem pogut identificar els personatges de dibuixos o caricatures on el nom del retratat no apareixia en la llegenda (figura 10).

Hi ha també en el nostre arxiu iconogràfic fitxes de referència als llibres, les revistes i els diaris on s'han fet públics retrats d'artistes catalans que no hem pogut obtenir ni en fotografia ni en retall. Tenim anotació de tots els reproduïts a *Il·lustració Catalana*, *Feminal*, *Hispania*, *Pèl i Ploma*, *Forma*, *Pàgina Artística de La Veu de Catalunya*, *Gasetta de les Arts*, *Vell i Nou*, *Art i Mirador*.

Per a completar aquest complex de la iconografia artística catalana demanem l'ajut principalment dels mateixos artistes, el concurs donat ja per algun dels quals ens complaem a agrair.

Com a norma per a les persones que actuen en alguna disciplina de les arts, (ja sigui en la realització o en la investigació) i

Fig. 9. — El crític d'art Josep-Maria Junoy, vers el temps que presentava al nostre públic els pintors Togores i Miró. Dibuix de Manuel Humbert

Fig. 10.—El pintor Feliu Elias quan portava barba. Dibuix de Joan G. Junceda, publicat al *¡Cu-cut!*

vulguin enriquir el nostre arxiu, fixem el que sobretot ens interessa: retrats de l'artista o investigador en diversos moments de la seva vida, data de naixença (dia, mes i any) ensenyaments que ha rebut, principals viatges d'estudi, exposicions personals, premis que li han estat concedits, llocs i col·leccions on figuren obres seves, opinions emeses sobre la seva labor.

JOSEP-F. RÀFOLS

UN INTERCANVI DE CERÀMICA

El ceramista català Josep Guardiola fou temps enrera invitat per la Manufactura Nacional de Sèvres a realitzar alguna de les seves obres en els tallers d'aquest centre francès.

Les obres executades allí pel nostre artista foren exposades al Círcol Artístic de Barcelona, en el mes de maig de l'any passat.

L'exposició fou inaugurada pel director d'aquella Manufactura, M. Lechevalier-Chevignard, el qual donà, a més, una conferència sobre el funcionament del centre que dirigeix.

En aquesta ocasió el director general dels nostres Museus li exposà el desig d'establir un intercanvi d'exemplars de ceràmica entre aquella Manufactura i la Junta de Museus.

M. Lechevalier-Chevignard es mostrà també desitjós d'aquest intercanvi, significat l'interès que tenia per a les nostres peces de ceràmica de Paterna.

Començaren les negociacions i finalment el govern Francès decidí adquirir un exemplar en gres de Guardiola, per oferir-lo al Museu de Barcelona. Corresponent a aquesta gentilesa la Junta de Museus acordà enviar, amb destí al Museu de Sèvres, quatre plats de ceràmica de Paterna del fons de reserva que posseeix el nostre Museu.

Efectuat l'intercanvi, el Consell dels Museus Nacionals de França va trametre al nostre director el comunicat següent:

«Le Conseil des Musées Nationaux a été appelé, au cours de sa séance du 4 Février, à connaître de l'aimable libéralité que vous venez de témoigner envers le Musée Céramique de Sèvres. Bien volontiers, il en a prononcé l'acceptation.

Je suis heureux de vous en informer et, en le faisant, je tiens à vous assurer de la gratitude que mes collègues et moi-même éprouvons envers votre geste généreux.

Il m'est infiniment agréable de vous la témoigner en ces lignes, et très sincèrement je vous prie d'agréer, Monsieur le Directeur, l'assurance de mes sentiments les plus distinguées.»

L'exemplar ingressat al Museu consis-

teix en un gerro de gres ceràmic de Sèvres, forma original de M. Gensoli i decoració composta i executada en els tallers de la Manufactura Nacional de Sèvres, per Josep Guardiola. La composició en tons calents, cosa no vista fins ara en les produccions de Guardiola, representa «La Caça». Una dona mig ajeguda amb el botí de caça al seu costat, consistent en cérvols i ocells, altres dues dempeus, una de les quals porta un arc a la mà i té gossos caçadors als seus peus; a segon terme una caçadora tirant amb l'arc contra uns cérvols que fugen i una altra corrent amb un arc a la mà; en altre indret

Un aspecte de l'exemplar en gres, de Josep Guardiola
(Junta de Museus. Barcelona)

Un altre aspecte de l'obra de Josep Guardiola

de la part baixa, una noia asseguda descansant i al seu darrera una jovecella tocant un corn, amb un gos corrent als peus, tot això dins paisatge muntanyós amb arbres i fons de núvols. La forma és de campana cònica i amida 0'46 metres d'alçària per 0'25 metres de boca.

L'execució és la tradicional de Guardiola, amb la variant produïda per la matèria en què està executat.

Els plats de Paterna enviats al Museu de Sèvres, són quatre, com hem dit, i pertanyen, dos a la sèrie animalística i dos a la decoració geomètrica; dels dos primers, l'un representa una au amb un peix sobre l'esquena; l'altre dos peixos cap-i-quats col·locats oposadament

Exemplars de Paterna lliurats al Museu de Sèvres

a les vores del plat i entre ells una franja de triangles encaixats; els de motiu geomètric, l'un és de tres franges paral·leles amb una fulla al centre de les seccions voreres i a la central dos escuts heràldics entre una fulla, i el darrer format per dues fulles estilitzades que s'inscriuen dins una línia cordiforme que li serveix de peduncle i que s'oposa per la punta amb l'altra pariona, i en els costats lliures dos triangles oposats pel

vèrtex. Tots ells decorats en tons verd i manganès.

Agraïm, des d'aquest BUTLLETÍ portant-vu dels esdeveniments que ocorren en el Museu, la gentilesa del govern Francès i la mediació de M. Lechevallier-Chevignard que, amb la cessió d'aquesta peça, ha sabut interpretar els dissenys de la Direcció quan visità l'exposició de Guardiola al Círcol Artístic.

F. DE P. B.

Exemplars de Paterna lliurats al Museu de Sèvres

RÒMUL BOSCH I CATARINEU

La mort s'ha emportat un altre dels bons amics del nostre Museu. Soltadament, al ple de la seva vida, el senyor Ròmul Bosch ha deixat el nostre món, poc temps després de deixar, per raons del canvi polític, el lloc de vocal de la Junta de Museus, que ocupava com a representant tècnic de l'Ajuntament de la ciutat. La seva estima, pels nos-

Ròmul Bosch i Catarineu

tres Museus no era simplement platònica, sino activa i entusiasta i de pes, per raó del lloc que gràcies al seu constant esforç i a la seva passió, ocupava des de feia anys entre els nostres col·leccionistes.

Fill de l'il·lustre patrici senyor Ròmul Bosch i Alsina, industrial i naviler, que llegà als Museus la seva importantíssima col·lecció numismàtica, el senyor Bosch i Catarineu fou preparat amb estudis a Suïssa, a Alemanya i a Anglaterra (es-

pecialment a Liverpool) per a la direcció de la indústria de filatura que heretà del seu pare i a la qual abocà tots els seus esforços, no oblidant, però, els nobles esports de l'esport en el seu aspecte marítim, car fou un dels «yachtmans» més distingits de Barcelona i un protector afectuós i entusiasta dels nostres clubs marítims i del Club de Natació Barcelona, del qual fou president en llargues tongades i president honorari a perpetuïtat.

Pres d'aficions artístiques, va començar l'any 1923 una col·lecció de miniatures retrat, la qual constitueix avui, amb les seves notabilíssimes sèries anglesa, francesa i espanyola, un dels nuclis més importants d'aquesta especialitat existents a Europa.

Constituí, després, una col·lecció d'arqueologia antiga, de la qual resta la sèrie de vidres d'excavació, que és magnífica, i eixamplant les seves activitats, encara, a la pintura antiga i moderna, reuneix importantíssimes obres d'art romànic i gòtic de Catalunya i València i una col·lecció de pintura d'època barroca, d'art flamenc, francès i espanyol.

Aportades aquestes col·leccions al seu negoci de la Unió Industrial Cotonera, per a evitar el tancament de les fàbriques en un moment de crisi de treball, aquelles foren preses en garantia per l'Institut contra l'atur forçós de la Generalitat i avui estan dipositades al Museu d'Art de Catalunya, al Museu d'Arqueologia i al Museu de les Arts Decoratives de Pedralbes.

Seguia amb interès constant i afectuosa sollicitud la vida de la nostra institució i el seu nom figurà en totes les subscripcions fetes per a adquirir obres destinades al Museu i ara, darrerament, en les que s'organitzaren per a l'adquisició de l'«Autoretrat» i «L'aficionat a les estampes», de Fortuny.

Descansi en pau l'il·lustre finat, que ha deixat entre nosaltres, amb el record de la seva simpatia i la seva cavallerositat, l'immarcessible de les obres per ell salvades.

JOAQUIM FOLCH I TORRES
Director General dels Museus d'Art

CONFERÈNCIES SOBRE ELS NOSTRES MUSEUS

El dia 16 del darrer mes d'abril, el nostre director senyor Joaquim Folch i Torres va donar a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, una conferència sobre el tema: «L'organització interna dels Museus d'Art de Barcelona».

Una vegada més, el senyor Folch i Torres va exposar públicament la finalitat, el caràcter i l'organització dels museus d'art que té al seu càrrec la Junta de Museus de Barcelona.

A més, però, en el transcurs de la seva dissertació va fer extenses consideracions sobre la manera de visitar el Museu d'Art de Catalunya per a treure de la visita el màxim profit cultural.

Aquestes consideracions eren especialment encaixades amb el caràcter de l'auditori, format per les joves alumnes de la institució organitzadora de la conferència, és a dir escaientment relacionades amb el tipus mitjà del visitant d'un museu d'art.

A aquest efecte, destrià els tres punts d'interès que pot tenir el Museu per al visitant, com són el purament artístic, l'històric i el tècnic.

I explicà, finalment, les lliçons que una col·lecció d'art pot oferir des de cada un d'aquests punts de mira al visitant.

La conferència fou il·lustrada amb nombroses projeccions.

El públic l'escoltà amb creixent interès i aplaudí llargament el conferenciant en acabar la seva dissertació.

* * *

Una altra conferència relacionada amb els nostres museus va tenir lloc pocs dies després.

Fou donada per l'administrador general dels Museus d'Art senyor P. Bohigas Tarragó, com a clausura de l'assemblea de Sindicats d'Iniciativa de Catalunya, que va tenir lloc a Sitges, el dia 3 del mes de maig darrer.

El tema desenrotllat en la dita sessió fou: «L'interès turístic dels museus d'art de Catalunya».

Fou dedicada, en la seva primera part, a explicar l'origen dels museus que avui té instal·lats la nostra Junta i el caràcter especial que els va voler donar des del moment en què començà la seva actuació, o sigui: el de constituir un museu on estigués representada tota la producció artística catalana del passat i del present.

Gràcies a aquesta orientació, digué el conferenciant, els Museus d'Art de Barcelona tenen avui una vàlua pròpia i, per tant, un interès que ni el simple turista ni l'home de ciència no podran trobar en cap altra pinacoteca del món, ni en aquelles que contenen obres artístiques d'una importància intrínseca superior, perquè aquestes, malgrat tot, mai no podran suplir l'aspecte o la branca especial que les nostres representen dintre de la història general de l'art.

D'aquesta afirmació va partir el conferenciant per a exposar la conveniència de donar sempre un sentit determinat a cada un dels museus que es vagin formant en les diverses poblacions de Catalunya.

Amb aquesta orientació s'evitarà la repetició de museus i la dispersió, sempre perjudicial, d'exemplars d'una mateixa naturalesa, i es podran portar molts museus a esplèndida realitat sense dispendis considerables.

Analitzà detingudament els museus que actualment funcionen en diverses localitats catalanes i explicà el contingut i el caràcter que tindran els que hi ha ara en projecte.

En aquest aspecte remarcà l'afortunada casualitat que gairebé tots els que existeixen i naturalment tots els que estan projectats, presenten un caràcter especial.

Acabà glossant l'interès que uns museus muntats amb aquest criteri poden oferir als turistes de tot ordre que visitin el nostre país.

El conferenciant escoltà molts aplaudiments en acabar el seu documentadíssim parlament.

RENOVACIÓ DE LA JUNTA DE MUSEUS

El dia 24 de desembre del 1935, per efecte dels esdeveniments polítics, va ésser modificada la constitució de l'Ajuntament i, per tant, ho varen ésser també les representacions d'aquesta corporació. La corresponent a la Junta de Museus es reduí a la substitució del senyor Cèsar Martinell, que deixava d'ésser conseller municipal, pel senyor Alfred Dorca i Blanch, que havia entrat a formar part del nou Ajuntament. No arribà a prendre possessió del càrrec.

Efectuades eleccions de diputats a Corts el dia 16 de febrer de l'any en curs, tornà a ésser modificada la constitució de l'Ajuntament, així com la de la Generalitat.

El criteri que guià aquestes noves constitucions fou el de reposar les representacions que tenien el dia 6 d'octubre del 1934.

Obeint a aquest pensament la Comissió de Govern de la primera de les dites corporacions oficials, en sessió del 17 de febrer acordà que la representació de l'Ajuntament a la Junta de Museus quedés constituïda per les mateixes persones que la formaven aleshores.

Per altra part, la Generalitat el dia 7 de març proppassat va dictar el següent decret:

«Havent cessat la darrera representació de la Generalitat a la Junta de Museus de Barcelona i essent necessari que aquest organisme reprengui tot seguit la seva actuació amb totes les representacions que el constitueixen, mentre el Consell no resolgui en definitiva;

A proposta del Conseller de Cultura i d'acord amb el Consell Executiu,

Decreto:

Són reposats en els llocs que ocupaven, com a representants de la Generalitat a la Junta de Museus, la senyora Maria Teresa Amatller i Cros i els senyors Pere Comas i Calvet, Pere Coromines i Muntanya, Joan Puig i Ferrater, Joan Rebull i Torroja i Jaume Serra-Hunter.»

En mèrits d'aquests acords la Junta es

va reunir el dia 13 de març darrer sota la presidència del conseller de Cultura de la Generalitat senyor Ventura Gassol, i després d'assabentar-se'n va acordar que el criteri que havia de seguir per a la seva constitució interior havia d'ésser igual al d'aquelles corporacions oficials, o sia el de tornar als mateixos càrrecs les persones que els havien ocupat anteriorment.

Per altra part, el senyor Antoni Rubió i Lluch que dintre de la Junta ostentava la representació de l'Institut d'Estudis Catalans, va presentar la dimissió d'aquest càrrec per raó del seu estat de salut. La secció Histórico-Arqueològica del mateix Institut, en sessió del 17 del mateix mes de març, va designar el seu president senyor Josep Puig i Cadafalch per a l'esmentada representació.

En conseqüència, va quedar constituïda com segueix:

Presidents d'Honor: president del Consell de la Generalitat de Catalunya i alcalde de Barcelona. President efectiu: Pere Coromines i Muntanya, representant de la Generalitat. Vice-presidents: Bonaventura Gassol i Rovira, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya i Cristià Cortés i Lladó, conseller-regidor de Cultura de l'Ajuntament. Tresorer: Pere Comas i Calvet, representant de la Generalitat. Comptador: Alexandre Soler i March, representant de les entitats artístiques. Vocals representants de la Generalitat de Catalunya: Jaume Serra-Hunter; Joan Puig i Ferrater; Teresa Amatller i Cros (Tècnic); Joan Rebull i Torroja (Tècnic). Vocals representants de l'Ajuntament: Estanislau Duran i Reynals; Josep M.ª Massip Izábal; Francesc Carbonell Vila; Octavi Saltor Soler; Joan Baptista Atcher (Tècnic); Ricard Opisso i Sala (Tècnic). Vocals representants de les respectives entitats: Francesc Carerras i Candi (president de l'Acadèmia de Bones Lletres); Joan Antoni de Güell i López (president de l'Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi); Josep Puig i Cadafalch (delegat de l'Institut d'Estudis Catalans); Pere Mayoral i Parràcia (director de l'Escola d'Arts i Oficis Artístics i Belles Arts). Vocals designats

per les entitats artístiques: Pere Casas i Abarca; Miquel Farré i Albages; Santiago Marco i Urrutia. Vocals de la Junta: Carles Pirozzini i Martí (honorari) i Manuel Rocamora i Vidal.

A més, la Junta va reposar les seves antigues representacions, com s'indica a continuació:

Al Patronat del «Cau Ferrat»: Josep M.ª Massip Izabal, Pere Comas i Calvet i Alexandre Soler i March.

Penància Mixta del Patronat del Museu d'Arqueologia i Junta de Museus, per a la divisió de materials: Pere Coromines, Alexandre Soler i March i el director general dels Museus, senyor Joaquim Folch i Torres.

Patronat de l'Escola Massana: Pere Coromines.

Patronat del Museu de l'Institut d'Economia Americana: Pere Casas i Abarca.

Patronat del Museu d'Arqueologia: Alexandre Soler i March.

La nova Junta va acordar seguidament un vot de gràcies a totes les persones que, en virtut d'aquestes modificacions, deixaven de formar part de la Junta.

El president efectiu de la Junta anterior senyor Josep Puig i Cadafalch, que assistia a la reunió, agrai aquest acord i saludà els nous membres de la Junta.

El dia 28 del mateix mes una representació de la Junta, composta dels senyors Coromines, Marco, Casas, Opisso, Atcher, Rebull, Mayoral, Ferré, Rocamora i Pirozzini, passà a saludar oficialment els senyors president de la Generalitat i alcalde de Barcelona.

Amb posterioritat a aquesta constitució, han quedat vacants els llocs ocupats pel senyor Josep M.ª Massip, per haver cessat en el seu càrrec de conseller de Barcelona, a conseqüència d'haver estat elegit diputat a Corts. L'Ajuntament en la seva sessió del 14 de maig següent va designar per a substituir-lo al conseller senyor Antoni Ventós.

Finalment en la mateixa sessió municipal fou acordat designar vocal honorari de la Junta, al que havia estat conservador general dels Museus, senyor Emili Gandia, avui jubilat per prescripció reglamentària.

ELS GRAVATS SOSTRETS DEL MUSEU DE SEGÒVIA

Els nostres lectors tenen coneixement d'haver estat sostrets del Museu de Segòvia uns gravats atribuïts a Durer i Rembrandt, i que aquests foren després trobats per la policia a la nostra ciutat. En ésser lliurats al Jutjat que instruïa les diligències, aquest els deixà en dipòsit al Departament de Gravats de la Junta de Museus, fins que foren tornats al lloc d'origen. Durant llur breu estada a l'esmentada dependència aquests gravats foren objecte d'un detingut estudi per part del nostre Bibliotecari, el qual ha donat per resultat unes importants descobertes sobre l'autenticitat d'aquests gravats. Aquest estudi serà publicat en el nostre número vinent.

MODIFICACIONS EN EL PERSONAL DELS MUSEUS

El dia 13 del mes de març darrer l'Ajuntament de Barcelona va acordar la jubilació, per haver complert l'edat de setanta anys, del conservador general dels nostres Museus, senyor Emili Gandia i Ortega.

La Junta se'n va assabentar en la seva reunió del dia 27 d'abril següent, i després de lamentar que aquesta prescripció reglamentària la privés dels serveis de l'esmentat funcionari, va acordar fer constar en acta la valuosa col·laboració que el senyor Gandia ha prestat als Museus durant els llargs anys que ha figurat en el seu personal, així com en una làpida que oportunament serà col·locada en una de les dependències del Museu d'Art de Catalunya.

També fou acordat de proposar al Museu d'Arqueologia la col·locació d'una altra làpida semblant a les excavacions d'Empúries, on el senyor Gandia ha actuat amb tan assenyalada activitat, i a la Generalitat i a l'Ajuntament el nomenament de membre honorari de la Junta a favor seu.

A proposta de la mateixa Junta, l'Ajuntament ha designat per a ocupar la vacant del senyor Gandia, l'administrador del Museu de les Arts Decoratives, senyor Deogràcies Civit i Vallverdú, i ha disposat que el conservador del Palau de Pedralbes, senyor Armand Otero i Vigo passi, en comissió de servei, a exercir les funcions que fins ara ha tingut al seu càrrec el senyor Civit.

VISITANTS ALS NOSTRES MUSEUS

Darrerament, entre altres il·lustres personalitats, han visitat els nostres Museus: Bruno Roberty, conservador del Museu d'Arqueologia de Marsella; Faik Kurtuglon, ministre d'Economia de Turquia; Mr. Chiappe, alcalde de París, l'eminent publicista francès André Maurois, el doctor Friedrich Kriegbaum, director de l'«Institut germanico di Storia dell'Arte», de Florència; Mr. C. R. Chisman, membre del Museu Britànic; M. Gustave Cohen, professor de la Sorbona; M. Léo van Puyvelde, conservador en cap dels Museus reials de Belles Arts de Bèlgica; M. Eustache de Lorey, professor de l'Escola del Louvre; don Augusto Barcia, ministre d'Estat de la República Espanyola; Jean Th. Floralesco, ministre plenipotenciari de Romania a Espanya; Príncep Eugeni de Suècia, i els senyors ambaixadors dels països americans a Espanya, reunits a Barcelona en ocasió de celebrar-se el vint-i-cinquè aniversari de la creació de l'«Institut de Economía Americana».

VISITES COL·LECTIVES ALS MUSEUS

DESEMBRE 1935

Al Museu d'Art de Catalunya

Dia 10. — Grup Escolar «H. Giner de los Ríos».

Dia 14. — Institut de Segona Ensenyança, de Vilanova i Geltrú.

Dia 17. — Escola Normal del Magisteri Primari, de Barcelona.

Dia 26. — Institut Nacional de Segona Ensenyança, de Badalona.

Al Museu de les Arts Decoratives

Dia 8. — Mutua Escolar «Eduard Llanas»; Cooperativa «La Confiança Andreuenca».

Dia 15. — Agrupació Excursionista «Tagamanent».

Dia 17. — Escola Nacional, de Cabrera de Mataró.

Dia 22. — «Lingüístic Institut».

Al «Poble Espanyol» de Montjuïc

Dia 14. — Institut de Segona Ensenyança, de Vilanova i La Geltrú.

Dia 17. — Escola Graduada del Pi.

Dia 19. — Grup Escolar «Ramon Penyafort».

Dia 21. — Agrupació de Doctors Llicenciats.

Museu del «Cau Ferrat»

Dia 8. — Associació d'Idealistes Pràctics, de Barcelona, i F. C. Santboià, de Sant Boi del Llobregat.

Dia 15. — Agrupació Femenina del «Centre Cultural Lleidatà», de Lleida, i Grup de Cursetistes de l'Hospital de la Santa Creu, de Barcelona.

Dia 17. — Institut Nacional de Segona Ensenyança «Salmerón», de Barcelona.

Dia 21. — «Liceu Garcigoy», de Barcelona.

GENER 1936

Al Museu d'Art de Catalunya

Dia 5. — Institut Elemental de Segona Ensenyança, de Granollers.

Dia 16. — Grup Escolar «H. Giner de los Ríos».

Dia 18. — Escola Normal de la Generalitat de Catalunya.

Dia 19. — Institucions Culturals «Francesc Macià».

Dia 23. — Grup Escolar «Baldiri Rexac».

Dia 30. — Col·legi Alemany.

Al Museu de les Arts Decoratives

Dia 17. — Grup Escolar «H. Giner de los Ríos».

Dia 18. — Institucions Culturals «Francesc Macià».

Al «Poble Espanyol» de Montjuïc

Dia 12. — Grup Excursionista Blancs.

Dia 16. — Grup Escolar «H. Giner de los Ríos».

FEBRER

Al Museu d'Art de Catalunya

Dia 7. — Grup Escolar «Ramon Llull».

Dia 25. — Mútua Escolar «Blanquerna».

Al Museu de les Arts Decoratives

Dia 6. — Grup Escolar «H. Giner de los Ríos».

Dia 7. — Escoles Cases; Filles de Maria de la Parròquia de Santa Anna.

Dia 8. — Acadèmia de Belles Arts de la Congregació Mariana.

Dia 9. — Agrupació Cultural Deportiva Telefònica.

Dia 22. — Institucions «Francesc Macià», Grup núm. 4.

Dia 23. — Escoles Cases.

Dia 29. — Institucions «Francesc Macià», Grup núm. 4.

Al «Poble Espanyol» de Montjuïc

Dia 2. — Centre Comarcal Lleidatà.

Dia 7. — Grup Escolar «Ramon Llull».

Al Museu del «Cau Ferrat» de Sitges

Dia 2. — Foment Excursionista, de Barcelona.

Dia 5. — Escola Nacional de nois, d'Altafulla.

Dia 9. — Club d'Esports de Muntanya, de Barcelona.

MARÇ

Al Museu d'Art de Catalunya

Dia 10. — Grup Escolar Diputació, 112.

Dia 11. — Grup Escolar Diputació, 112.

Dia 13. — Grup Escolar Diputació, 112.

Dia 15. — Escola Complementària d'Oficis «Narcís Montoriol».

Dia 18. — Escola Professional per a la dona.

Dia 29. — Escola «Montoriol».

Dia 30. — Grup Escolar «H. Giner de los Ríos».

Al Museu de les Arts Decoratives

Dia 11. — Escola Catalana «Mossèn Cinto».

Dia 15. — Grup Ateneu Republicà de Gràcia.

29. — Grup Excursionista Blancs; Centre Republicà Català del Districte V.

Al «Poble Espanyol» de Montjuïc

Dia 7. — Grup Escolar Diputació, 112.

Dia 17. — Escola Primària d'Albalat de la Ribera, de València.

Dia 20. — Grup Escolar «Gil».

Al Museu del «Cau Ferrat» de Sitges

Dia 29. — Unió d'Esquerra Republicana de Catalunya, de Granollers, i Grup Excursionista «Soladis», d'Hospitalet del Llobregat.

ABRIL

Al Museu d'Art de Catalunya

Dia 2. — Institut Elemental de Segona Ensenyança, de Vilafranca del Penedès.

Dia 4. — Estudiants de Farmàcia, de Lió.

Dia 3. — Escola de nenes de l'Ateneu Obrer de Sant Andreu.

Dia 7. — Institut Elemental de Segona Ensenyança, de Mataró; Residència Internacional de Senyorettes Estudiants.

Cristalleria Catalana

S.A

VIDRIERES D'ART - MUNTURES EN
PLOM I LLAUTÓ - ESMALTS AL FOC I
SOBRE VIDRE, CRISTALL I CERÀMICA
VIDRES I CRISTALLS PLANS I CORBATS
GRAVATS
BISELLATS
MIRALLS
MOTLLURES
MARCS
ETC.

GRAN PREMI
Exposició Internacional
Barcelona, 1929

Central: Ronda de Sant Antoni, 56
Telèfon 22035

Sucursal: Laureà Miró, 40 (Hospitalet) - Telèfon 30634

Restaurant MIRAMAR

ESPECIALITAT
EN NOCES
I BANQUETS

Parc de Montjuïc : Telèfon 21222
BARCELONA

SALA BARCINO

V. GARCIA SIMON
Telèfon 15677

EXPOSICIÓ
PERMANENT
d'obres d'Art
Modern dels
millors artistes

MARCS - GRAVATS - MOTLLURES

Passeig de Gràcia, n.º 19

La Pinacoteca

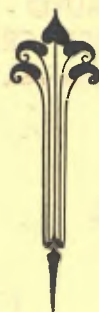
MARCS I GRAVATS
HIGINI GARCÍA
Successor de Gaspar Esmatjes

Exposició permanent dels
millors paisatgistes catalans

Passeig de Gràcia, 34 - Telèf. 13704
BARCELONA

PERE PASCUAL

PINTURA DECORATIVA

Mallorca, 255
Telèfon 70702

DECORACIÓ I
RESTAURACIÓ
DE TOTA MENA
DE PINTURES

CARRER DE LA LLUNA, N.º 23
Telèfon 25534

REPRODUCCIONS D'ART ESCULTÒRIC

AMB DIVERSOS
MATERIALS

TOTA MENA
DE PATINES

LENA, S. A.

Tallers i estudis: Carrer Girona, 153
Telèfon 77926 - BARCELONA

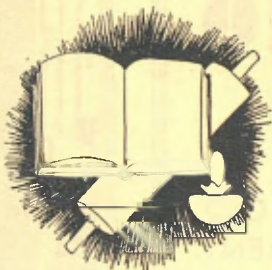
Indústries Gràfiques Seix i Barral Germans

S • A

IMPRESSORS I EDITORS

disposen d'una ferma col·laboració
d'artistes especialitzats en tota obra
gràfica i el muntatge industrial mo-
dern de totes les branques del llibre

Aquest conjunt està al
servei de l'Art, de la
Indústria i del Comerç
i la seva consulta serà
molt agraïda i atesa

Provença, 219 : BARCELONA : Telèfon 71671

**S
A
L
A**

FORTUNY

ART :: EXPOSICIÓ
DE PINTURES ::
DECORACIÓ

ENTRADA
LLIURE

PASSEIG DE GRÀCIA, 53
TELÈFON NÚM. 83303
BARCELONA

**SALA
BARCINO**

V. GARCIA SIMON
Telèfon 15677

EXPOSICIÓ
PERMANENT
d'obres d'Art
Modern dels
millors artistes

MARCS - GRAVATS - MOTLLURES

Passeig de Gràcia, n.º 19

**J. M.
LLOVET**

FOTOGRAVADOR

Carrer Casanova,
núms. 157 i 159
BARCELONA

